

TERZIJDE

**HET HUWELIJK IS EEN SCHOUWTONEEL. ARCA SPEELT HET
"HUWELIJK SPEL" VAN ALBEE**

In dit - zijn meest recente - stuk (1987) is Albee Albee gebleven. Een uiterst sober decor, een conflictsituatie tussen twee huwelijkspartners, woordagressie in plaats van communicatie, het uitzichtloze van een leven zonder betekenis, het illusoire van ons bestaan, het doet allemaal sterk denken aan thematiek en opzet van zijn vroegere stukken, waarvan *Who's Afraid of Virginia Woolf* zeker het meest bekende is en meteen als representatief voor zijn oeuvre mag beschouwd worden.

Arlette en Leo zijn 23 jaar getrouwd. Er valt evenwel niets te vieren. Zij is huisvrouw, belezen, welbespraakt, dynamisch maar gefrustreerd in haar eigen huwelijksrol en in haar man die haar openlijk bedriegt. Hij is een witte boord die zich, op zijn buitenechtelijke heldendaden na, door de sleur van zijn dagelijkse leven voortsleept. Thuis wordt hij door zijn vrouw psychologisch gevloerd. Dan, plots, komt hij tot het besef dat het huwelijk, waar zij beiden ooit zoveel van verwacht hadden, eigenlijk niets geworden is en hij neemt het besluit om ermee te kappen: de onvermijdelijke slotconclusie van een van zijn vele pseudo-metafysische redeneringen. Die avond komt het tot een pijnlijke woordenwisseling, onmiskenbaar de zoveelste in een lange reeks. Hij zegt haar botweg dat hij opstapt - zij neemt hem niet ernstig, integendeel. Als hij dan eindelijk schijnbaar resoluut naar de deur toe gaat en zij ziet dat het menens is maakt het geweld van de woorden plaats voor fysisch geweld. Zij wint. Ook fysisch is zij sterker. Na een contrapunt (een enkel moment is de scène volslagen duister) gaat het er wat rustiger aan toe: het lijfelijke geweld heeft de scherpte van de woorden wat afgezwakt. Er wordt een boom opgezet over hoe het vroeger was. Hij denkt er zelfs aan zijn tuin te gaan bewerken, zoals hij elk jaar opnieuw doet - misschien *Candide* indachtig. Het klinkt allemaal maar vals in de oren. En dus verklaart Leo eens te meer: "k'goa weg bij eu". Zij legt er zich alvast letterlijk bij neer (of heeft ze door dat hij het toch niet echt meent?) door haar positie op de *chaise longue* weer in te nemen en lachend verder te lezen in haar sexuele dagboek "Het Boek der Dagen". De situatie is die van het begin van het stuk. De cirkel is rond. De toekomst blijft open en is afgesloten tegelijk.

De vertolking van beide acteurs is voortreffelijk. Doris van Caeneghem is uitstekend in haar rol van mondaine huisvrouw, die voor haar echtgenoot nog enkel, in het beste geval, medelijden kan opbrengen. Jo de Meyere is de grijze bureaucraat die "niets vervelends, niets opwindends" te doen heeft en die in discussies met zijn vrouw telkens het onderspit moet delven. Hij is, door

zijn pose van rotsvast vertrouwen in zichzelf en vooral in zijn mannelijkheid, een clowneske figuur die in sommige van zijn associatieve uiteenzettingen Toon Hermans lijkt te imiteren. Zielige figuren zijn ze, die elkaars rollenspel constant doorprikken; zelfs die enkele aangename herinneringen die ze uit het verleden hebben weten op te diepen worden ontkracht. Ieder speelt zijn spel, zijn "Marriage-play". Het spel, de pose, het masker, is essentieel bij Albee.

Het hele stuk wordt in het dialect gespeeld: Antwerps voor haar, Gents voor hem - maar dat doet niets af aan de verstaanbaarheid van de dialogen. Naast de excellente vertolking ligt het subtiel van dit stuk precies in die dialogen. Steeds opnieuw wordt op de contactarmoede tussen de huwelijkspartners gewezen. Het aantal "wa's" is zorgwekkend. Verder zijn er tal van toespelingen - op Albee's eigen stukken, op eigentijdse Vlaamse en Nederlandse schrijvers - en understatements.

Het stuk is moeilijk als genre te situeren. Albee houdt er niet van een hokje toegewezen te krijgen. Een doorsnee-publiek zit alvast van het begin tot het einde te lachen, zelfs met de eerder zielige situaties zoals het 'clute'-achtige gevecht - "hier smiten zi". Veel van het gebekvecht is lachwekkend bedoeld: het idee alleen al van Arlettes "Boek der Dagen", dat een "klinische registratie" is van hun echtelijke nummertjes. Zodra Leo de kans krijgt wil hij meteen weten wat er onder 69 staat. Antwoord: "Leert hij het dan nooit?!" Diepzinnige momenten zijn ogenschijnlijk ver te zoeken. Toch zijn ze er onmiskenbaar, zoals die van spanning doordrongen ogenblikken wanneer de haat tussen de twee eenzame zielepoten zo sterk wordt dat ze nog enkel een schrill gekir, dat je koud over de rug loopt, kunnen uiten. Die kreten, het constante herhalen van hele brokken van de dialoog, en de niet-lineaire structuur zijn sporen van het absurde theater waar Albee mee geassocieerd wordt. Die herhalingen hebben een duidelijk structurele functie: ze zijn als de variaties en contrapunten in een muziekstuk. Het mengen van lach en angst, van farce en walging is ook een ingrediënt van absurd theater. Maar de lach domineert hier, wellicht zo bedoeld door regisseur Jo De Caluwe. Ook de vervlaamsing - hoewel aardig geïntegreerd - wijst op een voorkeur voor de komische visie op het leven.

De voornaamste constante in het werk van Albee is het autobiografische. Albee is getekend door zijn jeugd en opvoeding als aangenomen kind van de multi-miljonair Reed Albee. Zijn pleegouders staan model voor alle liefdeloze huwelijksparen die Albee in zijn toneel getekend heeft. De moeder, Frances Albee, 23 jaar (een veelbetekenend cijfer dus) jonger dan haar man, overheerste haar echtgenoot in intellectueel en fysisch opzicht. Zij was ook nog eens 20 centimeter groter dan hij. Alleen met grootmoeder kon de jonge Edward het goed vinden. Zijn "Grandma" heeft hij trouwens herhaaldelijk vereeuwigd: hier, in "Huwelijk Spel" denkt Leo aan zijn grootmoeder als een "iel brave vrouwe".

"To be or not to be Albee?" Ja dus, maar vervlaamst, ingeschoven in een ludieke en schertsende toneeltraditie, met twee grote acteurs en een op succes mikkende regie. Entertainment. De door Albee nagestreefde identificatie van het publiek met de karakters op de scène, om zo tot een vorm van maatschappijkritiek te komen, wordt daardoor echter wel moeilijk. Of is ook hier spot het ultieme verweer tegen de tragiek?

Marysa DEMOOR

Doris van Caenegem en Jo de Meyere.